

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಗೆ

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಕೊಡುಗೆ

ಎಸ್. ಕೆ. ಹೂಗಾರ

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಹಾಗೂ ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ವಿಶ್ವಭಾರತಿ
ಕಾಲೇಜು, ತುರನೂರು, ರಾಮದುರ್ಗ.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17296904>

ABSTRACT:

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರೈಮೋಟಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ಅಸ್ವಶ್ರತೆ, ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಮಹಿಳಾ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಶೋಷಿತ ವರ್ಗದ ಸಬಲೀಕರಣಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತು. ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಈ ಸಮಾಜವು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿತು. ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಚಳುವಳಿ ಕೇವಲ ರಾಜಕೀಯ ಹೋರಾಟವಲ್ಲದೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಹಂತ ಹಂತವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ತರಲು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿತು. ಇದರ ಮೂಲಕ ಶೋಷಿತ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಗೌರವ ನೀಡುವ ಅವಕಾಶ ಉಂಟಾಯಿತು.

KEYWORDS:

ಅಸ್ವಶ್ರತೆ, ಶೋಷಿತ ವರ್ಗದ, ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ, ಮಹಿಳೆಯರ ಪುನರ್ವಿವಾಹ.

ಪೀಠಿಕೆ:

ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾರತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳಗಾಗಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಜಾತಿ ವಿಭಜನೆ, ಅಸ್ವಶ್ರತೆ, ಮಹಿಳಾ ಹಕ್ಕುಗಳ ಲೋಪ ಮತ್ತು ಶೋಷಿತ ವರ್ಗದ ಅನ್ಯಾಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ (Satyashodhak Samaj) ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮೂಲಕ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಮಾನತೆ, ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡಿತು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ಕೇವಲ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಚಿಂತನೆಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ, ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ತರಲು ಶ್ರಮಿಸಿತು. ಅಸ್ವಶ್ರತೆ ನಿವಾರಣೆ, ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿ ಮತ್ತು ಜಾತ್ಯತೀತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಳುವಳಿಯು catalyst ಆಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿತು. ಇದು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತದ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸಿ, ಹಂತ ಹಂತದ ಸುಧಾರಣೆ ಮೂಲಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಆಧುನಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿತು. ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ವಸಾಹತುಶಾಹಿ ಭಾರತದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿ, ಶೋಷಿತ ಸಮಾಜಗಳ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಾಯತ್ತತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಗೌರವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದಂತೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತದೆ.

ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆಯವರ ಜೀವನ:

ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಗೋವಿಂದರಾವ್ ಫುಲೆ 11 ಏಪ್ರಿಲ್ 1827 ರಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾತಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಟ್‌ಗುಣ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಾಲಿ ಜಾತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರ ತಾಯಿ ಅವರು ಒಂಬತ್ತು ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಮೃತಪಟ್ಟರು. ಫುಲೆ 12 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾದರು. ಮಾಲಿ ಜಾತಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಸ್ಥಾನವಿತ್ತು, ಏಕೆಂದರೆ ಸದಸ್ಯರು ಹಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹೂವು ಬೆಳೆಸಿ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಜಾತಿ ಗ್ರಾಮೀಣ ಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾರತದ ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೇಂದ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ಸಂಪರ್ಕದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜಾತಿ hierarchy ನಲ್ಲಿ, ಮಾಲಿಗಳು ಶೂದ್ರ ವರ್ಗದವರಾಗಿದ್ದು, ಅತಿ ಕೆಳದ ಜಾತಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ ಅವರ ತಂದೆ ಗೋವಿಂದರಾವ್ ಫುಲೆ ಹಣ್ಣಿನ ಮತ್ತು ಹೂವುಗಳ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅಂಗಡಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ಫುಲೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಗಿಸಿದ ನಂತರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ತೊರೆದಿದ್ದು, ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಕಾಟಿಷ್ ಮಿಷನ್ ಹೈ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡುವಂತೆ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಅವರ ತಂದೆಯನ್ನು ಮನವಿ ಮಾಡಿದರು.

ಫುಲೆ 1847 ರಲ್ಲಿ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಆಲೋಚನೆಗಳ ಮೊದಲ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಸ್ಕಾಟಿಷ್ ಮಿಷನ್ ಶಾಲೆಗೆ ಕನಿಷ್ಠ ಜಾತಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ದಾಖಲಿಸುವ ನಿಲುವು ಇದ್ದು, ಇದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಕೆಲವೊಂದು ಸಂಘರ್ಷಗಳು ಉಂಟಾದವು. ಜಾತಿಗಳ ಮಿಶ್ರಣ ಮತ್ತು ಹೋರಾಟದ ವಾತಾವರಣವು ಫುಲೆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ 28 ನವೆಂಬರ್ 1890 ರಂದು ಇಹಲೋಕ ತ್ಯಜಿಸಿದರು.

ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ ಅವರ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆ:

ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಚಿಂತಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಕರಾಗಿದ್ದು, 1873 ರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ (Satyashodhak Samaj – ಸತ್ಯವನ್ನು ಹುಡುಕುವವರ ಸಂಘ) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಈ ಸಮಾಜವನ್ನು ಅವರು ಶೂದ್ರ ಮತ್ತು ಅಸ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಜಾತಿಯವರ ಶೋಷಣೆಗೆ ವಿರುದ್ಧ ಹಾಗೂ ಜಾತಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ ಈ ಸಮಾಜದ ಮೊದಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಖಜಾನಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು.

1876 ರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಸದಸ್ಯರ ಸಂಖ್ಯೆ 316 ಆಗಿತ್ತು. ಫುಲೆ ಅವರು ಅಸ್ವಶ್ರೇಷ್ಠತೆ, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಕಠಿಣತೆಯನ್ನು ಖಂಡಿಸಿದರು. ಅವರು ಮಕ್ಕಳ ವಿವಾಹ ಮತ್ತು ಸತಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದ್ದರು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ-ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಲಿಂಗ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ಭೇದಭಾವವನ್ನು ಫುಲೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದರು.

ಫುಲೆ ವೇದಗಳನ್ನು ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸದೆ, ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಅವರು ಮಹಿಳೆಯರು ಮತ್ತು ಅಸ್ವಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆ ಅನೇಕ ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದರು. ವಿಧವೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಪುನರ್ವಿವಾಹದ ದೃಢ

ಬೆಂಬಲಿಗರಾಗಿದ್ದರು. 1876 ರಲ್ಲಿ ಫುಲೆ ಪುಣೆ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆಗೆ ಸದಸ್ಯನಾಗಿ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದರು. 1877 ರ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಿದ ತೀವ್ರ ದುರಂತದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಫುಲೆ ಬಡವರು ಮತ್ತು ಭೂಮಿಹೀನ ರೈತರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಶ್ರಮಿಸಿದರು.

ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಸರಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳೊಂದಿಗೆ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅವರು ಥಾಮಸ್ ಪೇನ್ ಅವರ 'Rights of Man' (1791) ಪುಸ್ತಕದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಫುಲೆ ನ್ಯಾಯದ ತೀವ್ರ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇರುವ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ಮಾನವನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ನಂಬಿದರು.

ಫುಲೆ ಸಮಾಜವನ್ನು, ಮಾನವನನ್ನು ಇತರರ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತ, ಅಶಿಕ್ಷಿತ, ಅಜ್ಞಾನಿ ಮತ್ತು ದಾರಿದ್ರ್ಯದ ದಾಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುವಂತೆ ಮಾಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಿರುವುಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದರು. ಅವರು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಬೆಂಬಲಿಸಿ, 12 ವರ್ಷ ವಯಸ್ಸಿನ ವರೆಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉಚಿತ ಮತ್ತು ಬಾಧ್ಯತೆಯಾಗಿ ನೀಡಬೇಕು ಎಂದು ಒತ್ತಾಯಿಸಿದರು. ನಿಗಮದ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಜೀವನದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೀಳು ಜಾತಿ ಜನರಿಗೆ ನೀಡಲು ಅವರು ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದರು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಕೊಡುಗೆ:

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುನ್ನಡತೆಯಿಂದ ಕುತೂಹಲಹೀನರಾದ ಹಲವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಹಳೆಯ ಸುಧಾರಣಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದ ದೂರ ಸರಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾದವರು ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ, ಹಿಂದುಳಿದ ಜಾತಿಯಿಂದ ಬಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಕ.

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುನ್ನಡತೆಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿಗಂದು ಗುರುತಿಸುವುದು, ಹಂತ ಹಂತದ ಪರಿವರ್ತನೆ ಮತ್ತು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಕೊರತೆ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ increasingly ಅಂತರಂಗದಿಂದ ದೂರರಾದರು.

ಫುಲೆ ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ ಮತ್ತು ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ದೃಢ ಪರವಾದಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಿಳಾ ಶಾಲೆ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ವಿಧವೆ ಮಹಿಳೆಯರ ಪುನರ್ವಿವಾಹ ಚಳುವಳಿಗೆ ಅವರು ಕಾರ್ಯಾತ್ಮಕ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿದರೆ, ಬಹುಪಕ್ಷಿತ್ತ ಮತ್ತು ಬಾಲವಿವಾಹವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು.

ಮಹಾತ್ಮ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ ಹಿಂದುಳಿದ ಜಾತಿಗಳ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹಾಗೂ ಉನ್ನತ ಜಾತಿಗಳ ಶೋಷಣೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ತರ್ಕ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆ ಎನ್ನುವ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅವರು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆಧಾರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡರು. ತರ್ಕದ ತತ್ವವನ್ನು ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಲು ಮತ್ತು ಶಸ್ತ್ರೋಪದೇಶಗಳ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಲು ಬಳಸಿದರು. ಸಮಾನತೆಯ ತತ್ವವನ್ನು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆಕ್ರೋಶಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ಪೂಜಾ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಸುವ ಮೂಲಕ ಪುರೋಹಿತರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿತು.

ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ತಾರ್ಕಿಕತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಭಕ್ತಿ ಚಳುವಳಿ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಹೋರಾಟದ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಪಡೆದಿತು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿಸಿರುವುದು ಇದರ ಎಲಿಟ್-ವಿರೋಧಿ ಜನಮೂಲಕ ಸ್ವರೂಪ. ತನ್ನ ತತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ, ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಿತು. ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಬೆಂಬಲವು ಮರಾಠಾ ರೈತ ವರ್ಗ (ಮರಾಠಾ ಕುಂಬಿಗಳು, ಮಾಲಿಗಳು, ಕೋಳಿ ಮುಂತಾದವರು) ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು, ಒಪ್ಪಂದದಾರರು ಇತ್ಯಾದಿ “ವಾಣಿಜ್ಯ ಬೂರ್ಜ್ವಾಜಿ” ಕೂಡ ಸಹಾಯಮಾಡಿದರು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಕೋಲ್ಹಾಪುರ ಮಹಾರಾಜರ ಬೆಂಬಲ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡಿತು. ತಾನು ಕಂಡಿದ್ದಂತೆ, ರಾಜಕೀಯ ಶಕ್ತಿ ತಳಮೂಲ ಜಾತಿ ವರ್ಗಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಅಗತ್ಯ ಎಂದು ಮಹಾರಾಜರು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಈ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಅವರು ಹಿಂದುಳಿದ ಜಾತಿಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು.

ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ ಅನುಸರಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಕ್ಕು ಇರುವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳನ್ನು ತಳಮಟ್ಟದ ಜಾತಿಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಕೈಯಿಂದ ನಡೆಸುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು. ಹೊಸ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಮತ್ತು ಕೋಲ್ಹಾಪುರ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದರು.

ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆ ಕುರಿತು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಟೀಕೆಗಳು: ಚಳುವಳಿ ರಾಷ್ಟ್ರ ವಿರೋಧಿ ಎಂಬುದು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿರೋಧಿ ಎಂಬುದು. ಈ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಆ ಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಬೇಕು.

ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ ಹಾಗೂ ಬಾಂಬೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಯ (ಚಿತ್ತವನ್ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ) ಪ್ರಮುಖ ಭೇದವು ಏನೆಂದರೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ರಾಜಕೀಯ ಸುಧಾರಣೆಗೆ ಮೇಲುಗೈ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ. ಜಾತಿ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಏಕತೆಯ ಹಿತಾಸಕ್ತಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುತ್ತವೆ ಎಂದು ಕಂಡು, ಫುಲೆ increasingly ಅಸಮಾಧಾನಗೊಂಡರು.

ಫುಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಆಡಳಿತದ ಶೋಷಣಾತ್ಮಕ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಗಮನಿಸದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ, ಅಪಾರ ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಎಲಿಟ್-ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಸಾಹತು ಆಡಳಿತ ಕೂಡ ಶೋಷಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಅರಿತುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹೋರಾಟದ ಕುರಿತಾಗಿ ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆ ಎದುರಿಸಿದ ದ್ವಂದ್ವವು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಭಾವಗಳು:

1. ಸಾಮಾಜಿಕ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ

- ಸಮಾಜವು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರು, ಶೂದ್ರರು, ಅತಿಶೂದ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೀಡಬೇಕು ಎಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಹರಡಿತು.
- ಜಾತ್ಯತೀತ ಸಮಾಜದ ಕನಸನ್ನು ಮೂಡಿಸಿತು.

2. ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ

- ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ, ದಲಿತರಿಗೆ, ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯ ಫುಲೆ ಮೂಲಕ ಆರಂಭವಾಯಿತು.
- ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಸಮುದಾಯದ ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು.

3. ಆರ್ಥಿಕ-ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಕ್ಕುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಭಾವ

- ಜಮೀನುದಾರ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಶೋಷಣೆಗೆ ವಿರೋಧ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿ, ರೈತರ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಂಡಿತು.
- ಪರಿಶ್ರಮಜೀವಿಗಳ ಘನತೆ ಮತ್ತು ಸ್ವಾವಲಂಬನೆಯನ್ನು ಸಾರಿತು.

4. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ನಾಯಕತ್ವದ ಉದಯ

- ಹಿಂದಿನ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳುವಳಿಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪ್ರಾಬಲ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಹಕ್ಕು-ಸಮಾನತೆ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು.
- ಮುಂದೆ ದಲಿತ, ಶೂದ್ರ, ಹಿಂದುಳಿದ ಸಮುದಾಯಗಳಿಂದಲೇ ನಾಯಕತ್ವ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿತು.

5. ಕೊಲ್ಕಾಪುರದ ಮಹಾರಾಜರಾದ ಭತ್ತಪತಿ ಶಾಹೂ ಮಹಾರಾಜರು ಮಹಾತ್ಮ ಫುಲೆಯವರ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೀಸಲಾತಿಯನ್ನು ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಪ್ರಥಮ ರಾಜನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ತುಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಶಿಷ್ಟವೇತನ, ವಸತಿ ನಿಲಯಗಳು, ಉಚಿತ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಲ್ಪಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸೌಲಭ್ಯ ಹಾಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

6. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಚಳುವಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ

- ಡಾ. ಬಿ. ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಲು ಫುಲೆ ಅವರ ಚಿಂತನೆಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾದರು.
- ಹೀಗಾಗಿ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು 20ನೇ ಶತಮಾನದ ದಲಿತ-ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಚಳುವಳಿಗೆ ಆಧಾರಶಿಲೆಯಾಯಿತು.

ಉಪಸಂಹಾರ:

ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರ ಸಮುದಾಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಮತ್ತು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೊಸ ಹೊಸ ನುಡಿ ನೀಡಿತು. ಜಾತಿವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮುಕ್ತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕನಸನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ಅಸಮಾನತೆಯ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಸಮಾನತೆಯ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ದೂರ ಮಾಡಿತು. ಮಹಿಳೆಯರ ಹಾಗೂ ಹಿಂದುಳಿದ ವರ್ಗಗಳ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಜ್ಞಾನದಡೆಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಡೆಸಿದ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಸವಾಲು ಹಾಕಿ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿತು. ಡಾ. ಬಿ. ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್ ಅವರ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ದಾರಿ ತೋರಿದ ಈ ಚಳುವಳಿ, ಆಧುನಿಕ ಭಾರತದ ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದತೆಯ ಹಾದಿಯ ಬುನಾದಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು.

ಪರಾಮರ್ಶನ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಗೋಪಾಲ.ಬಿ., (2010), ಮಹಾತ್ಮಾ ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ, ಸರ್ವಜನ ಸಮಾಜ ಪ್ರಕಾಶನ, ಬೆಂಗಳೂರು.
2. ಮಹೇಶ. ಎನ್., (2006), ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿವರ್ತನಾ ಚಳುವಳಿಯ ಇತಿಹಾಸ, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಪ್ರಕಾಶನ, ಜಯನಗರ, ಮೈಸೂರು.
3. ಮರ್ಜಿ, ಸದಾಶಿವ., (2008), ಜ್ಯೋತಿಬಾ ಫುಲೆ, ಸಮಿತ್., ಪ್ರಕಾಶ, ಹುನಗುಂದ.
4. Phule, Mahatma Jyotiba., (2025) Gulamgiri Infinite words, An imprint of Saket Prakashan, Chh. Sambhajinagar.

Funding:

This study was not funded by any grant.

Conflict of interest:

The Authors have no conflict of interest to declare that they are relevant to the content of this article.

About the License:

© The Authors 2024. The text of this article is open access and licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.